

GENEL GEREKÇE

1982 Anayasası olağanüstü koşullar altında kabul edilip yürürlüğe konulmuştur. Yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra 1982 Anayasasında değişiklikler yapılması zorunlu hale gelmiştir. Bu zorunluluğun bir sonucu olarak, günümüze kadar, farklı gerekçelerle Başlangıç metni de dahil olmak üzere Anayasanın toplam 85 ayrı maddesinde değişiklik yapılmıştır.

Son olarak, 7 Mayıs 2010 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilen, 13 Temmuz 2010 tarihinde halkoyuna sunulmak üzere Resmî Gazetede yayımlanan ve Anayasada önemli değişiklikler içeren 5982 sayılı “Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”, 12 Eylül 2010 günü halkımızın % 57.88’i tarafından kabul edilmesinin sonucunda yürürlüğe girmiştir.

Yapılan bu değişikliklerle, pozitif ayrımcılıktan çocuk haklarına, sendikal özgürlüklerin genişletilmesinden Kamu Denetçiliği Kurumunun kurulmasına, askeri yargının görev alanının daraltılmasından Anayasa Mahkemesinin yapısına kadar pek çok alanda önemli reformlar gerçekleştirilmiştir. Bunlar arasında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yapısıyla ilgili değişiklikler de bulunmaktadır.

Bilindiği üzere, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, henüz 1982 Anayasası yürürlüğe girmeden önce, 13 Mayıs 1981 tarihli ve 2461 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu ile kurulmuş idarî bir organdır.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, kurulduğu günden bu yana, hemen her kesim tarafından ciddi şekilde eleştirilmiştir. Bu bağlamda; üye sayısının az olması, üyelerin sadece yüksek yargıdan gelmesi, hakkında kararlar aldığı ilk derece hâkim ve savcılarında hiçbir temsilcinin Kurulda yer almaması, Kurul kararlarının yargı denetimine tamamen kapalı olması, Kurul kararlarına karşı etkili iç itiraz sisteminin öngörülmemiş olması, hâkim ve savcılarının denetlenmesinde ve soruşturulmasında Adalet Bakanının yetkili olması, adalet müfettişlerinin Bakan tarafından atanması, Adalet Bakanı ve Adalet Bakanlığı Müsteşarının Kurulda yer alması, Kurulun kendisine ait sekreteryasının, binasının ve bütçesinin bulunmaması gibi hususlar kamuoyunda eleştiri konusu yapılmıştır.

Öte yandan, Ülkemiz, Avrupa Birliği müzakere sürecini başlatmış olup, 23 ve 24 üncü fasıllar, doğrudan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yapısını da ilgilendirmektedir. Bu bağlamda, gerek Avrupa Birliği ilerleme raporları ve gerekse istişari ziyaret raporlarında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yapısının değiştirilmesine yönelik eleştiri ve öneriler söz konusu olmuştur.

Bu eleştiri ve öneriler dikkate alınarak, Ülkemizdeki tüm yargı paydaşlarının katılımı ve mutabakatı ile yargı alanında yapılacak reformların belirlendiği Yargı Reformu Stratejisi hazırlanmıştır. Yargı Reformu Stratejisinde, diğer hedeflerin yanında, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yapısının değiştirilmesi de yer almaktadır. Bu Strateji doğrultusunda, söz konusu Anayasa değişikliğinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yapısı da değiştirilmiştir.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yapısı yeniden düzenlenirken, dile getirilen eleştiri ve öneriler, Avrupa Birliği müzakere süreciyle ilgili yapılması gereken değişiklikler, Yargı Reformu Stratejisinde tespit edilen hedefler, uluslararası belgeler, mukayeseli hukuktaki benzer yüksek kurulların yapısı ile Ülkemizde değişik kişi, kurum, parti ya da sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanan Anayasa taslakları göz önüne alınmıştır.

5982 sayılı Kanunla Anayasanın 159 uncu maddesinde yapılan değişiklikle, öncelikle, Kurulun üye sayısı artırılmış, kendisine ait sekreteryaya kavuşturulmuş, üç daire ve Genel Kurul şeklinde çalışması benimsenmiş, üyelerin geldiği kaynaklar çeşitlendirilmiş, ilk derece hakimlerinin de Kurulda temsili sağlanmış, meslekten çıkarma cezalarına karşı yargı yolu açılmış, Teftiş Kurulu Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna bağlanmış, hakimlerle ilgili denetim işlemleri ile soruşturma izni konusundaki Adalet Bakanının yetkileri büyük ölçüde Kurula devredilmiştir.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yapısına ilişkin Anayasanın 159 uncu maddesinde yapılan değişikliğin hayata geçirilebilmesi için, halen yürürlükte bulunan 2461 sayılı Kanunun kısmen değiştirilmesinin yeterli olmayacağı değerlendirilmiştir. Zira, 2461 sayılı Kanun, yedi asıl ve beş yedek üyeden oluşan, kendisine ait sekreteryası ve teftiş kurulu bulunmayan, üyelerinin eski görevleriyle ilgisinin devam ettiği bir Kurulu düzenlemektedir. Oysaki, 5982 sayılı Kanunla Anayasada yapılan değişikliğin sonucu olarak, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun bünyesinde Genel Kurul ve daireler ile hizmet birimlerinin oluşturulması ve bunların görev ve yetkilerinin ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bunun sağlanması için de, 2461 sayılı Kanunun yürürlükten kaldırılması ve yerine yeni bir kanunun hazırlanması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Söz konusu zorunluluğun bir sonucu olarak hazırlanan Kanun Tasarısına göre;

- Kurul, idarî ve malî özerkliğe sahip, özel bütçeli bir kamu tüzel kişisi olarak teşkilatlandırılmaktadır. Yine, idarî özerkliğin gereği olarak, sekreteryaya işlerini yürütmek üzere Kurula bağlı bir Genel Sekreterlik kurulmaktadır.

- Kurul, Başkanlık, Genel Kurul ve dairelerden oluşmaktadır. Hakim ve savcılarla ilgili tüm işlemler yedişer üyeden oluşan daireler tarafından yürütülecek ve bu işlemler sonucunda dairelerce verilen kararlara karşı yapılan itirazlar ise, Genel Kurul tarafından karara bağlanacaktır.

- Hakim ve savcılarının denetimi ve soruşturulmalarıyla görevli Teftiş Kurulu Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna bağlanmaktadır.

- Anayasada açıkça yazılı olan hususlar dışında, Başkanın yetkileri önemli ölçüde sınırlandırılmaktadır. Şöyle ki, Anayasa hükmü gereğince, Kurul Başkanı olan Adalet Bakanı, dairelerin çalışmalarına katılamayacak ve oy kullanamayacak; buna karşın, Genel Kurulun tüm toplantılarına katılabilecek ve oy kullanabilecekken, Tasarıyla, Adalet Bakanı olan Başkanın; disiplin işlemleriyle ilgili Genel Kurul toplantıları ile Kurul üyelerinin disiplin ve suç soruşturmalarıyla ilgili Genel Kurul toplantılarına katılamaması ve oy kullanamaması öngörülmektedir. Bu düzenlemenin bir sonucu olarak, Anayasada yapılan değişiklikle zaten yetkileri önemli ölçüde sınırlandırılan Adalet Bakanının, kalan yetkilerinin bir kısmı da Tasarıyla yargı bağımsızlığının güçlendirilmesi amacıyla sınırlandırılmaktadır. Yine, Başkan, yetkilerinden bir kısmını Başkanvekiline devredebilecektir. Başkan sadece, Genel Kurul tarafından teklif edilen üç aday arasından Genel Sekreteri atayacaktır. Bu yetki, Anayasada açıkça yazılı olup, aksine bir düzenleme mümkün olmadığından dolayı korunmuştur.

- Genel Sekreter hariç olmak üzere Kurulda görev alacak hakim ve savcı sınıfının atamalarının tamamı, Genel Kurul tarafından yapılacaktır. Bu bağlamda, Kurul Başkanvekili, Daire başkanları, Teftiş Kurulu Başkanı, Teftiş Kurulu Başkan yardımcıları, Genel Sekreter yardımcıları, Kurul başmüfettişleri, Kurul müfettişleri ve Kurulda görev yapacak tetkik hâkimleri Genel Kurul tarafından atanacaktır. Bunların yanında, geldikleri kaynaklara göre, üyelerin hangi dairede görev yapacağı da Genel Kurul tarafından karara bağlanacaktır. Söz konusu düzenlemelerin bir sonucu olarak, Genel Kurul, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun en güçlü karar organı haline gelmektedir.

- Yedişer üyeden oluşan daireler, en az beş üyeye toplanacak ve üye tamsayısının salt çoğunluğuyla karar alacaktır. Hakim ve savcılarla ilgili tüm iş ve işlemler daireler tarafından yürütülecek; dairelerin kararlarına karşı yapılacak itirazlar ise Genel Kurulca karara bağlanacaktır.

- Adalet Bakanlığı Müsteşarı, sadece, dairelerden birisinde üye olarak görev yapacak, daire başkanı veya Başkanvekili seçilemeyecektir. Müsteşarın toplantıya katılması, dairenin toplanmasına ve karar almasına engel olmayacaktır. Yine Müsteşar hakkında, müsteşarlık göreviyle ilgili hususlar hariç olmak üzere, diğer Kurul üyelerinin tabi olduğu suç ve disiplin soruşturma esas ve usulleri uygulanacaktır.

- Yirmiiki üyeden oluşan Genel Kurul; en az onbeş üyeye toplanacak ve üye tamsayısının salt çoğunluğuyla karar alacaktır.

- Genel Kurul kararlarının yeniden incelenmesi istenebilecek; daire kararlarına karşı ise yeniden inceleme talebinde bulunulabilecek ve yeniden inceleme üzerine verilen kararlara karşı da itiraz yoluna gidilebilecektir.

- Genel Kurulun ve dairelerin meslekten çıkarma cezasına ilişkin kararlarının yanında; Başkanın tek başına yaptığı işlemler ve aldığı kararlara karşı da yargı mercilerine başvurulabilecektir.

5982 sayılı Kanunla Anayasada yapılan değişikliklerin hayata geçirilmesi amacıyla hazırlanan Tasarıyla,

- Yargı bağımsızlığı güçlendirilmektedir.
- Yargının tarafsızlığı geliştirilmektedir.
- Kurul, özerk bir yapıya kavuşturulmaktadır.
- Yürütmenin Kurul üzerindeki etkisi azaltılmaktadır.
- Hukuk devletinin güçlendirilmesine yönelik ileri adımlar atılmaktadır.
- Kurul, geniş tabanlı temsil esasına göre yeniden yapılandırılmaktadır.